

«شخصیت حقوقی» از پیدایش تا زوال

«بررسی شخصیت حقوقی اشخاص موضوع حقوق عمومی و خصوصی»

عبدالسلام حمید

کارشناس ارشد حقوق خصوصی

مدرس دانشگاه و دوره‌های حقوقی

رئیس اداره ثبت شرکت‌ها و مؤسسات غیرتجاری اهواز

کارشناس رسمی دادگستری (ثبت شرکت‌ها، علائم تجاری و اختراعات)

چاپ اول - بهار ۱۳۹۸

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه
پیشگفتار	۱۳
مقدمه	۱۵
فصل اول: کلیات، مبانی و مفاهیم شخصیت حقوقی	
مبحث اول: تعریف شخصیت حقوقی	۲۲
گفتار این: ارائه تعاریف مختلف از شخصیت حقوقی	۲۵
گفتار دوم: ساختن طبقه مفهوم شخصیت حقوقی	۲۹
بند اول: شخصیت - حقوقی در لغت	۳۰
بند دوم: شخصیت حقوقی در اصطلاح	۳۱
بند سوم: بررسی مفهومی شخصیت حقوقی (با لحاظ معنای لغوی و اصطلاحی شخصیت حقوقی)	۳۲
گفتار سوم: شرایط و عوامل ایجاد شخصیت حقوقی	۳۶
مبحث دوم: ماهیت شخصیت حقوقی (نظریات) حقوقی پیدایش و درک شخصیت حقوقی)	۳۷
گفتار اول: نظریه واقعی بودن شخص حقوقی	۳۹
گفتار دوم: نظریه فرضی بودن شخص حقوقی	۴۵
گفتار سوم: سایر نظریه ها	۴۸
گفتار چهارم: نظریه قابل قبول (مشهور) در مورد ماهیت شخص حقوقی	۵۱
مبحث سوم: طبقه بندی اشخاص حقوقی	۶۲
گفتار اول: اشخاص حقوقی حقوق عمومی	۶۳
بند اول: اشخاص حقوقی متصدی امور ملی (سازمان‌های کشوری)	۶۴
الف: شخصیت حقوقی دولت - کشور (معنا و مفهوم)	۶۵
ب: اساس و ریشه شخصیت حقوقی دولت - کشور	۶۷

۶۹	پ: جنبه‌های شخصیت حقوقی دولت - کشور
۷۱	۱- نام و عنوان مستقل
۷۲	۲- دارا بودن اموال مخصوص به خود
۷۳	۳- حقوق و تعهدات و مسئولیت های مستقل
۷۷	۴- اقامتگاه شخصیت حقوقی
۸۳	۵- تابعیت شخص حقوقی
۸۷	بند دوم: اشخاص حقوقی متصدی امور خاص (سازمان‌های تخصصی و فنی) ..
۸۸	الف: مختصات مشخصات عمومی این اشخاص
۸۸	ب: طبقه بندی این اشخاص
۸۹	گفتار دوم: اشخاص حترقی حترق خصوصی
۹۱	بند اول: شخصیت حترق حترق ها
۹۳	الف: معنا و مفهوم
۹۷	ب: انواع شرکت‌ها
۹۸	۱- شرکت‌های مدنی
۱۰۲	۲- شرکت‌های غیر تجاری
۱۰۶	۳- شرکت‌های تجاری
۱۱۳	پ: ماهیت حقوقی شرکت‌های تجاری
۱۱۴	۱- نظریه قراردادی بودن شرکت
۱۱۵	۲- نظریه شخصیت حقوقی یا سازمانی
۱۱۶	نظریه تلفیقی (از دو دیدگاه)
۱۱۶	ت: تأثیر ثبت شرکت‌های تجاری در شخصیت حقوقی آنها
۱۳۱	ث: وضعیت حقوقی شرکت در شرف تأسیس و شرکت در حال تصفیه...
۱۳۴	ج: وضعیت شخصیت حقوقی شرکت‌های مدنی
۱۳۵	بند دوم: شخصیت حقوقی مؤسسات غیرتجارتی
۱۳۶	الف: کلیات

- ۱۳۷ ب: شخصیت حقوقی مؤسسات انتفاعی
- ۱۳۸ ب: شخصیت حقوقی مؤسسات غیرانتفاعی
- ۱۳۹ ۱- شخصیت حقوقی انجمن‌ها
- ۱۴۰ ۲- شخصیت حقوقی سازمان‌های حرفه‌ای
- ۱۴۰ بند سوم: شخصیت حقوقی وقف
- ۱۴۱ الف: مفهوم وقف و پیشینه تاریخی آن
- ۱۴۲ ب: شخصیت حقوقی وقف از منظر فقه اسلام
- ۱۴۳ پ: شخصیت حقوقی وقف از منظر حقوق موضوعه
- ۱۴۴ گفتار سوم: شخصیت حقوقی ترکه قبل از تصفیه
- ۱۴۵ بند اول: مفهوم ترکه و تصفیه آن
- ۱۴۶ بند دوم: وضع حقوقی ترکه قبل از تصفیه
- ۱۴۷ بند سوم: دلایل اثبات شخصیت حقوقی ترکه قبل از تصفیه
- ۱۵۰ مبحث چهارم: مختصات اشخاص حقوقی
- ۱۵۰ گفتار اول: نام و نشان اشخاص حقوقی
- ۱۵۱ بند اول: ضرورت و لزوم نام و نشان برای اشخاص حقوقی
- ۱۵۵ بند دوم: شرایط و اجزاء نام اشخاص حقوقی باز، نام
- ۱۶۰ بند سوم: ماهیت، اوصاف و احکام ناظر بر نام تجارتم
- ۱۶۲ گفتار دوم: اقامتگاه اشخاص حقوقی
- ۱۶۳ بند اول: ماهیت، اوصاف و جایگاه اقامتگاه در مباحث حقوقی
- ۱۶۹ بند دوم: تعریف اقامتگاه اشخاص حقوقی و مقایسه آن با اقامتگاه اشخاص حقیقی
- ۱۷۵ بند سوم: اهمیت، فواید و آثار اقامتگاه اشخاص حقوقی
- ۱۷۵ الف: از جهت تعیین دادگاه صلاحیتدار
- ۱۷۶ ب: از جهت تعیین قانون صلاحیتدار
- ۱۷۷ پ: از جهت تمتع از حقوق و انجام بعضی تعهدات
- ۱۷۸ ت: از جهت تعیین تابعیت اشخاص حقوقی

- بند چهارم: اصول و مبانی اقامتگاه شخص حقوقی ۱۷۸
- الف: اصل لزوم اقامتگاه اشخاص حقوقی ۱۷۹
- ب: اصل وحدت اقامتگاه اشخاص حقوقی ۱۷۹
- پ: اصل تغییرپذیری اقامتگاه اشخاص حقوقی ۱۸۱
- بند پنجم: انواع اقامتگاه اشخاص حقوقی ۱۸۴
- بند ششم: ضوابط شناسایی و نحوه تعیین اقامتگاه اشخاص حقوقی ۱۸۷
- الف: ضابطه بر مبنای محل اداره اقامتگاه شخص حقوقی ۱۸۹
- ب: ضابطه بر مبنای مرکز عملیات اقامتگاه شخص حقوقی ۱۹۵
- پ: بیان نظریه تابل قبول ۱۹۹
- گفتار سوم: تابعیت اشخاص حقوقی ۲۰۱
- بند اول: اوصاف و ماهیت حقوقی تابعیت ۲۰۵
- بند دوم: فلسفه پیدایش تابعیت و سبب انحولات تاریخی آن ۲۰۶
- بند سوم: معنا و مفهوم تابعیت اشخاص حقوقی و بیان نظریات دکترین در این خصوص ۲۰۹
- الف: نظریات موافق با تابعیت اشخاص حقوقی ۲۱۱
- ب: نظریات دکترین مخالف با تابعیت اشخاص حقوقی ۲۱۴
- بند چهارم: اهمیت، خواص و آثار تابعیت اشخاص حقوقی ۲۱۷
- بند پنجم: اصول و مبانی تابعیت اشخاص حقوقی ۲۲۱
- الف: اصل لزوم تبعیت اشخاص حقوقی ۲۲۱
- ب: اصل وحدت تابعیت اشخاص حقوقی ۲۲۶
- پ: اصل تغییرپذیری تابعیت اشخاص حقوقی ۲۳۰
- ۱- امکان تغییر تابعیت اشخاص حقوقی ۲۳۱
- ۲- شرایط، نحوه و کیفیت تابعیت اشخاص حقوقی ۲۳۴
- ۳- تغییر تابعیت اشخاص حقوقی بازرگانی (تجارتی) ۲۳۶
- ۳-۱- انتقال جغرافیایی مرکز شرکت ۲۳۸
- ۳-۲- انتقال سیاسی مرکز شرکت ۲۴۲

بند ششم: ضوابط تعیین تابعیت اشخاص حقوقی ۲۴۴

فصل دوم: آغاز و پایان شخصیت حقوقی

مبحث اول: آغاز شخصیت حقوقی ۲۴۸

گفتار اول: آغاز شخصیت حقوقی اشخاص حقوق عمومی ۲۵۰

بند اول: دولت - کشور ۲۵۲

بند دوم: سایر شخصیت های حقوقی موضوع حقوق عمومی ۲۵۹

گفتار دوم: آغاز شخصیت حقوقی اشخاص حقوق خصوصی ۲۶۰

بند اول: شرکت های تجاری ۲۶۰

الف: اشخاص حقوقی تاجر ۲۶۹

۱- انجام داد و امور تجاری ۲۷۲

۱-۱- مفهوم امور تجاری ۲۷۴

۱-۱-۱- معاملات تجاری ۲۷۵

۱-۱-۲- معاملات تجاری تبیین ۲۸۲

۱-۲- انجام دادن امور تجاری به نام و حساب شخصی ۲۸۴

۲- شغل معمولی تاجر ۲۸۶

۱-۲- مفهوم شغل معمولی تاجر ۲۸۸

۲-۲- تأثیر ثبت نام تاجر در دفتر ثبت تجاری ۲۹۳

ب: اشخاص حقوقی تاجر ۲۹۹

۱- آغاز شخصیت حقوقی در شرکت های تجاری ۳۰۰

۲- آغاز شخصیت حقوقی در تشکیلات غیر تجاری ۳۰۲

بند دوم: مؤسسات غیر تجاری ۳۰۳

بند سوم: موقوفات ۳۰۳

بند چهارم: ترکه قبل از تصفیه ۳۰۴

مبحث دوم: پایان شخصیت حقوقی ۳۰۵

گفتار اول: پایان شخصیت حقوقی اشخاص حقوق عمومی ۳۰۵

۳۰۶ بند اول: دولت - کشور
۳۰۷ بند دوم: سایر شخصیت های حقوقی اشخاص حقوق عمومی
۳۰۸ گفتار دوم: پایان شخصیت حقوقی اشخاص حقوق خصوصی
۳۰۸ بند اول: شرکت های تجاری
۳۰۹ الف: پایان شخصیت حقوقی به موجب ورشکستگی شرکت
۳۱۵ ب: پایان شخصیت حقوقی به خواست و اراده مؤسسين یا شرکاء شرکت
۳۱۵ پ: پایان شخصیت حقوقی به علت انقضاء مدت شرکت
۳۱۶ ت: پایان شخصیت حقوقی شرکت به حکم دادگاه
۳۱۶ ث: پایان شخصیت حقوقی شرکت به جهت انجام موضوع فعالیت یا تأسیس
۳۱۶ ج: پایان شخصیت حقوقی شرکت به جهت مخالفت فعالیت با نظم عمومی
۳۱۶ یا اخلاق حسنه
۳۲۵ بند دوم: پایان شخصیت حقوقی وقف
۳۲۸ بند سوم: پایان شخصیت حقوقی سایر اشخاص حقوق خصوصی
۳۲۹ مبحث سوم: آثار پایان شخصیت حقوقی
۳۳۰ گفتار اول: آثار پایان شخصیت حقوقی بر اشخاص حقوق عمومی
۳۳۱ گفتار دوم: آثار پایان شخصیت حقوقی بر اشخاص حقوق خصوصی
۳۳۳ دستاوردها
۳۴۲ منابع و مأخذ

مطابق اصول کلی حاکم بر فعالیت‌های حقوقی اشخاص، در جهت شناسایی حقوق و تکالیف برای ایشان، می‌بایست یکسری شاخص‌هایی رعایت گردد. این شاخص‌ها در خصوص اشخاص حقیقی و حقوقی یکسان نیست؛ علاوه بر این، در میان اشخاص حقوقی نیز در جهت ایجاد (تشکیل) به منظور دارا شدن حقوق و تکالیف تفاوت‌هایی عمده‌ای وجود دارد. به عنوان نمونه اشخاص حقوقی حقوق عمومی اساساً نیازی به ثبت نداشته و به محض تشکیل (به حکم قانون) دارای شخصیت حقوقی شده و از آن تاریخ به بعد، حقوق و تکالیفی برای آنها متصور خواهد بود اما برای اشخاص حقوقی حقوق خصوصی وضع چنین نیست و اصولاً این اشخاص برای دارا شدن شخصیت حقوقی می‌بایست به ثبت برسند (مانند ماده ۵۸۴ قانون تجارت در خصوص مؤسسات غیر تجاری) و یا اینکه به محض تشکیل و بدون نیاز به ثبت دارای حقوق و تکالیف - یا همان پیدایش شخصیت حقوقی - شوند. (مواد ۵۸۳ و ۵۸۷ قانون تجارت، در خصوص ثبت شرکت‌های تجاری و مؤسسات دولتی). لازم به ذکر می‌باشد که تعیین آغاز شخصیت حقوقی از این حیث دارای اهمیت است چرا که نقطه آغاز تعهدات اشخاص حقیقی (شرکت‌ها، مؤسسات و غیره) را معین می‌کند. در واقع، تا قبل از تحقق شخصیت حقوقی، علی‌الاصول، نمی‌توان تعهداتی را که مؤسسين، مدیران یا شرکاء بر عهده گرفته‌اند بر عهده شرکت گذاشت، چرا که تا آن موقع، مؤسسه یا شرکتی وجود ندارد. ناگفته پیداست که هر آغازی، پایانی نیز دارد؛ به عنوان نمونه آغاز حیات انسان (به عنوان شخص حقیقی دارای حقوق و تکالیف)، تولد وی و پایان بخش این حقوق و تکالیف، مرگ وی خواهد بود یعنی پس از مرگ، نمی‌توان هیچ گونه حق یا تکلیفی برای انسان متصور شد. برای اشخاص حقوقی - اشخاص حقوقی موضوع حقوقی خصوصی و عمومی

- تولد یا مرگ به مانند آنچه که برای انسان متصور است، قابل وصف نیست متها، شیه تولد را می‌توان «ثبت» و شیه مرگ را «انحلال» توصیف نمود. به این معنا که آغاز شخصیت حقوقی اشخاص حقوقی را ثبت آنها - و در بعضی حالات، آغاز به کار یا تشکیل - و پایان این شخصیت را «انحلال» اعم از ارادی یا اجباری توصیف نمود. البته در مورد اشخاص حقوقی موضوع حقوق عمومی بحث انحلال با پیچیدگی های خاصی همراه است چرا که این نهادها به منظور پیاده سازی سیاست های کلان کشور و برای جلب منفعت عمومی فعالیت می‌کنند. (مانند وزارتخانه ها، شهرداری ها، دانشگاه‌ها و غیره). به هر وصف، در این نوشتار، در نظر داریم کیفیت و نحوه آغاز و پایان «شخصیت حقوقی» را مورد مطالعه و مذاقه قرار دهیم.

واژگان کلیدی: اشخاص، شخصیت حقوقی، ثبت شرکت، حقوق و تکالیف، آغاز و پایان شخصیت حقوقی.